
تحلیل توصیفی درباره خانواده، ازدواج رسمی و ازدواج (زیر یک سقف یا سفید) در ایران

مرضیه گرجی پشته^۱، محمد هادی منصور لکوج^۲ و سعید سام دلیری^۳

چکیده

نقش خانواده در سیستم اجتماعی و درک کارکرد های خانواده از اساس مهم در جامعه تلقی می گردد لذا با توجه به کشور اسلامی جوانان به درک شخصیت اجتماعی، ارزشی، دینی، فرهنگی بر اینکه در جامعه اسلامی زندگی می کنند از ارزش های بیگانه که در ماهواره و تبلیغات ارتباطی در کشور ما نشر پیدا می کند خود را آگاه نمایند.

این پژوهش با توجه به موضوع در بعد خانواده و ازدواج مورد بحث قرار گرفت. این مطالعه به صورت توصیفی و کیفی از نوع مصاحبه صورت گرفته است. با توجه به تحقیق مورد مطالعه نشان داده است که خانواده اساس، پایه و الگوی تعیین کننده در ازدواج است، جامعه ای که ما در آن زندگی می کنیم به عنوان جامعه اسلامی هست، لذا ازدواج باید با توجه به الگوی های همان کشور صورت گیرد تا جوامع غرب نتوانند ارزش های خود را به دیگر کشورها اشاعه نمایند، ازدواج سفید که از غربی ها به عنوان الگوی رایج استفاده گردیده است. لذا در مدلهای با توجه موضوع به مجموعه ابعاد های مختلف قوانین حقوقی و مدنی به مقایسه این دو نوع ازدواج رسمی و سفید پرداخته است.

کلید واژگان: خانواده، ازدواج رسمی، ازدواج سفید، سن ازدواج، تناسب سنی، انتخاب همسر

۱. استادیار، عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس، margorjip@gmail.com.

۲. استادیار، عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز

۳. عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نوشهر

مقدمه و بیان مسئله

دین و خانواده از جمله نهادهای اجتماعی هستند که در حوزه مقدس قرار می‌گیرند و از این جهت دارای جایگاه متعالی برای فرد و جامعه می‌باشند (سیف، ۱۳۶۸). در واقع خانواده بخشی از سیستم اجتماعی است که هم تحت تأثیر دیگر نهادهای اجتماعی قرار می‌گیرد و هم امکان ایجاد تغییر در آن‌ها را فراهم می‌نماید. از آنجا که ازدواج اغلب به شیوه‌های قانونی، دینی و فرهنگی اطلاق می‌شود که ماهیت و کیفیت آن توسط هنجارهای اجتماعی بر ساخته می‌شود، لذا می‌توان به لحاظ ساختی از ازدواج تک همسر و چند همسر نام برد که در جوامع مختلف جایگاه‌های متفاوتی دارند (برنالد، ۱۳۸۴)^۱. ازدواج را می‌توان پیوندی تعریف کرد میان اعضای دو گروه برون همسر که از طریق آن دو نفر از دو جنس مخالف در شبکه‌ای از حقوق و الزامات مشترک، که در هر فرهنگی نسبت به فرهنگ‌های دیگر متفاوت است، به یکدیگر وابسته می‌شوند. زناشویی یکی از بنیادی‌ترین شیوه‌های برقراری پیوند میان افراد و گروه‌هاست. زیرا زمانی که مرد و زنی زناشویی می‌کنند نه تنها یک همسر، بلکه رشته جدیدی از والدین و خویشاوندان نسبی دیگر را به دست می‌آورند. فهم عملکردهای خانواده با مقایسه‌ی آن با دیگر گروه‌های اجتماعی ممکن می‌شود. خانواده هم یک گروه اجتماعی خاص است، خانواده گروه اجتماعی با روابط طولانی و زمان‌دار است. درحالی‌که گروه‌های اجتماعی پیوستگی روابطشان در زمان تعریف‌شده است. از طرف دیگر در خانواده انواع روابط از قبیل دوستی، عشق، تولیدمثل، همیاری، حمایت، گفتگو و خوردن و غیره وجود دارد، درحالی‌که گروه‌های دیگر اجتماعی یکی از انواع روابط فوق در آن وجود دارد. مثلاً گروه دوستان بیشتر به روابط خودمانی محدود مربوط است. بنابراین محقق به سوالی که نقش خانواده و ازدواج چگونه در کشور ما است، به بررسی آنها پرداخته است.

اهمیت و ضرورت تحقیق

ازدواج پیوند بین دو انسان و دو خانواده است که اجزاء اصلی و اساسی آن، زن و مرد می‌باشند و هر قدر بین این اجزاء و عناصر هماهنگی، تناسب و سنخیت بیشتری باشد، آن پیوند استوارتر، مستحکم‌تر، پرثمرتر و لذت‌بخش‌تر خواهد بود. به تعبیر فلسفه السنخیه عله الانضمام، سنخیت و همتایی سبب جذب و پیوند است. عکس، هر چه این تناسب و هماهنگی کمتر باشد، زندگی

^۱ Bernald

سست‌تر، تلخ‌تر، کم ثمرتر و ناپایدارتر خواهد بود. علم و تجربه گویای آن است که علت اساسی بیشتر ناهنجاری‌ها و ناسازگاری‌های زندگی زناشویی، عدم تناسب و ناهماهنگی بین زن و شوهر است، بنابراین شناخت اموری که موجب هماهنگی و تناسب بین زوجین است ضروری به نظر می‌رسد.

خانواده و امنیت یکی از بارزترین وجوه بالندگی یک جامعه و زمینه‌ساز رشد، توسعه و ثبات آن محسوب می‌گردد. آن قدر امنیت ارزشمند است که می‌توان گفت شکوفایی یک جامعه، سرمایه گذاری، برنامه‌ریزی برای توسعه، پیشرفت و هرگونه فعالیتی که می‌تواند عاملی مؤثر برای بهبود اوضاع اقتصادی، اجتماعی و سایر ابعاد جامعه باشد، همه در سایر استقرار امنیت می‌باشند. لذا محقق به بررسی تحلیل توصیفی بحث خانواده و ازدواج در ایران پرداخته است.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

در مطالعه حاضر جهت تحلیل روابط خانوادگی از تئوری پردازان مکتب کارکردگرایی و تضادی استفاده شده است. هر یک از این تئوری‌ها جهت تبیین بخشی از روابط میان زوجین در خانواده‌های تک همسر و چند زن به کار گرفته شد. (لیدر، ۲۰۰۴)^۱ (ویلیام گود، ۲۰۰۴)^۲ در مکتب کارکردگرایی شش مشخصه کارکردی را در تعریف خانواده عنوان می‌کند: ۱- وجود حداقل دو فرد از جنس مخالف ۲- مشارکت در یک نظام تقسیم‌کار مشترک ۳- بهره‌مندی از منافع اقتصادی و اجتماعی مشترک ۴- دخالت در امور مربوط به فرزندان ۵- برخورداری از مشروعیت یکسان در چارچوب خانواده ۶- سهیم شدن در یک رابطه جنسی متقابل (گود، ۱۹۸۹)^۳

او همچنین روابط خانوادگی را متأثر از تعادل نسبی در تقسیم منابع تعریف می‌کند. بنابراین هرگاه در تقسیم منابع خللی ایجاد شود تنش و برخورد بازتولید می‌شود. از این رو حضور و عدم حضور یک عضو در شیوه ایفای نقش و عملکرد درونی دیگر افراد خانواده تأثیر می‌گذارد؛ درواقع با ورود هر زن جدید روابط به شکل تصاعد ریاضی گسترش می‌یابد و خانواده وارد شبکه جدید می‌شود. این افراد پایگاه‌های مختلفی را اشغال می‌کنند و جهت ایفای نقش‌های مشابه در فرایند تقسیم‌کار با یکدیگر مشارکت می‌نمایند.

^۱ Leeder

^۲ William Goode

^۳ Goode

براساس آنچه مطرح شد تئوری همگرایی^۱ گود به تبیین دگرگونی اجتناب‌ناپذیر نظام خویشاوندی همراه با تغییرات اجتماعی در جامعه صنعتی اشاره دارد. او خانواده هسته‌ای را محصول این تغییرات می‌داند. جامعه‌ای که با محدود نمودن کارکردهای خانواده به خصوصی شدن روابط خانوادگی تأکید دارد. گود برای تبیین روابط میان زوجین در خانواده‌های هسته‌ای از «عشق» به‌عنوان یک قابلیت عاطفی یاد می‌کند که در تمام جوامع دیده می‌شود. تفاوت‌ها در جوامع مختلف صرفاً بر سر نحوه جای دادن آن در ساختار اجتماعی است.

تالکوت پارسنز نماینده دیگر این مکتب در نظریات خود در جامعه مدرن از «من» و «تو» به عنوان دو مفهوم کلیدی در خانواده و جامعه صحبت می‌کند. به عقیده او ساختار نظام شخصیت درون خانواده نیز تحت تأثیر باور فردگرایی قرار گرفته است؛ به این ترتیب سیستم تقسیم‌کار متناسب با اندازه و تعداد اعضای خانواده تنظیم می‌شود. از این رو با کوچک شدن اندازه خانواده و پیدایش خانواده‌های هسته‌ای در جامعه جدید علاوه بر نظام تقسیم‌کار، تعریف پایگاه اجتماعی و نحوه ایفای نقش هریک از اعضاء متناسب با نیاز ساختار مشخص می‌شود. پارسنز معتقد است مهم‌ترین عامل در حفظ بقا و تعادل یک سیستم اجتماعی تقسیم‌کار متعادل و توافق آمیز منابع است. نحوه قرار گرفتن هریک از مهره‌های اصلی درون چارچوب خانواده و چگونگی شکل‌گیری نظام شخصیتی آنان در روشن نمودن جایگاه نقشی (پایگاه) فرد در نظام کنش و تنظیم روابط فرد با دیگر اعضای خانواده تأثیر دارد.

به همین دلیل در مواردی «رهبری ابزاری»^۲ و در موارد دیگر «رهبری موقعیتی»^۳ رویکرد غالب است. (زلدیتچ، ۱۹۹۸)^۴ در فرایند تقسیم‌کار تعیین زبردست و رهبر ضرورت دارد. زیرا هویت اعضای گروه بته به نوع نقشی است که هریک بر عهده دارند (برنالد، ۱۳۸۴). اگرچه در این تئوری مرد وظیفه مدیریت و تنظیم ثروت خانواده را به عهده دارد؛ اما هرگاه شیوه توزیع منابع با توافق اعضا انجام نشود مشروعیت سیستم زیر سؤال می‌رود و هریک از افراد به‌منظور اشغال پایگاه بهتر بر میزان فاصله خود با دیگری می‌افزاید. تعادل، توزیع عادلانه، مدیریت توافق آمیز و کسب رضایت اعضا درون مجموعه از نظر پارسنز ضرورت کارکردی دارد. زیرا هرگونه ابهام در موقعیت فرد زمینه بی‌ثباتی را در سیستم ایجاد می‌کند. شیوه رهبری و نحوه ترسیم روابط

^۱ Convergence Theory

^۲ Instrumental Leadership

^۳ Situational Leadership

^۴ Zelditch

درون چارچوب خانواده هسته‌ای از پیچیدگی زیادی برخوردار نیست زیرا نقش و پایگاه اشخاص مشخص و محدود است. در حالی که مدیریت خانواده‌های گسترده به دلیل تکثر نقش‌ها و پایگاه‌های اعضا از پیچیدگی و بی‌نظمی بیشتری برخوردار است. به این ترتیب علاوه بر مطالعه نقش، پایگاه، ابزار و اهداف، مشروعیت مدیریت چیزی است که دائماً بازتولید می‌شود. زیرا در خانواده‌های گسترده روابط تعیین‌کننده جایگاه افراد است؛ در حالی که در خانواده‌های هسته‌ای نقش‌ها به سادگی روابط میان اعضا قابل‌رؤیت است. چنین ویژگی ساختاری با شرایط جامعه جدید سازگارتر است. از سوی دیگر در این ساختار خانوادگی به دلیل وجود نقش‌های منحصربه‌فرد امکان جابجایی نقشی وجود ندارد، این مسئله باعث افزایش وابستگی بین عضوی می‌شود. در مقابل در ساختار خانواده‌های گسترده جابجایی نقشی بسیار مرسوم‌تر است چراکه بقای سیستم متأثر نمی‌شود؛ اگرچه محتوای رابطه به دلیل از بین رفتن تفکیک تخصص یافته نقش‌ها تحریف می‌گردد. (زلدیتچ، ۱۹۹۸)^۱

راندل کالینز از جمله نظریه‌پردازان مکتب تضاد که در سطح خود به مطالعه روابط درون ساختار خانواده پرداخته است، اعتقاد دارد در طول تاریخ خانواده متأثر از شرایط ساختاری، تغییر شکل داده است؛ اما همواره کنشگران در بازسازی و تعریف مجدد چگونگی روابط میان اعضا نقش مهمی داشته‌اند. جان مایه اصلی نظریه تضاد در خانواده برگرفته از تحلیل منافع آشکار و پنهان اعضا خانواده، وجود نظام قشربندی (نابرابری) و توزیع ناعادلانه اقتدار (مشروعیت) هست.

عشق و ازدواج

چرا افراد عاشق می‌شوند و ازدواج می‌کنند؟ در نگاه نخست پاسخ این پرسش بدیهی می‌نماید. عشق بیانگر دل‌بستگی فیزیکی و شخصی متقابلی است که دو نفر نسبت به یکدیگر احساس می‌کنند. این روزها بسیاری از ما ممکن است درباره این نظر که عشق "همیشگی است" تردید داشته باشیم، اما معمولاً فکر می‌کنیم که "عاشق شدن" از احساسات و عواطف عام انسانی ناشی می‌گردد. برای زوجی که عاشق می‌شوند کاملاً طبیعی به نظر می‌رسد که بخواهند زندگی مشترکی را آغاز کنند، و در رابطه‌شان با یکدیگر در جستجوی ارضای شخصی و جنسی باشند. اما این نظر که چنین بدیهی می‌نماید، در واقع کاملاً غیرعادی است. عشق شدن تجربه‌ای نیست که اکثر انسان‌ها داشته باشند، و به ندرت با ازدواج مربوط است. مفهوم عشق رمانتیک تقریباً تا پیش از دوران اخیر در غرب رواج نیافته نبود و در اکثر فرهنگ‌های دیگر هرگز وجود

^۱ Zelditch

نداشته است. تنها در دوران نوین است که عشق، ازدواج و تمایلات جنسی در پیوند نزدیک با یکدیگر در نظر گرفته می‌شوند. در قرون وسطی و قرن‌ها بعد از آن، افراد اساساً برای باقی ماندن حق مالکیت یا دارایی در دست خانواده یا پرورش کودکان برای کار در مزرعه خانوادگی ازدواج می‌کردند. گاهی ممکن بود زن و شوهر پس از ازدواج یاران نزدیک یکدیگر شوند، اما این امر بیشتر بعد از ازدواج رخ می‌داد نه پیش از آن. روابط جنسی خارج از ازدواج وجود داشت اما احساساتی را که ما در ارتباط با عشق می‌دانیم کمتر در این روابط دخالت داشتند. عشق در بهترین حالت یک ضعف اجتناب‌ناپذیر و در بدترین حالت نوعی بیماری تلقی می‌گردید. (مونتر، ۱۹۷۷، ۱۲۳)^۱

عشق رمانتیک نخستین بار به‌عنوان یکی از ویژگی‌های ماجراجویی‌های جنسی فرا زناشویی که اعضای طبقه اشراف خود را با آن سرگرم می‌کردند، در محافل درباری ظاهر گردید و تا حدود دو قرن پیش کلاً به این‌گونه محافل محدود می‌گردید و به‌طور مشخص جدا از ازدواج نگه‌داشته می‌شد. روابط بین زن و شوهر در میان گروه‌های اشرافی - مسلماً در مقایسه با انتظارات امروزی ما از ازدواج - اغلب سرد و غیر صمیمی بود. ثروتمندان در خانه‌های بزرگ زندگی می‌کردند، زن و شوهر هر یک اتاق خواب مخصوص و خدمتکاران ویژه خود را داشتند و به‌ندرت ممکن بود یکدیگر را در خلوت ملاقات کنند. سازگاری جنسی امری اتفاقی بود و به ازدواج ارتباط داده نمی‌شد. در میان ثروتمندان و فقرا هر دو، تصمیم به ازدواج توسط خانواده و خویشاوندان گرفته می‌شد، نه خود افراد ذی‌ربط، که چندان دخالتی یا هیچ دخالتی در این امر نداشتند. (این مسئله در بسیاری از فرهنگ‌های غیرغربی در زمان حاضر هنوز وجود دارد). بنابراین نه عشق رمانتیک و نه ارتباط آن با ازدواج نمی‌توانند به‌عنوان ویژگی‌های "مسلم" زندگی انسانی شناخته شوند، بلکه از تأثیرات اجتماعی کلی شکل می‌گیرند. این‌ها تأثیراتی هستند که مورد مطالعه جامعه‌شناسان قرار می‌گیرند - و حتی در تجربه‌های به‌ظاهر کاملاً شخصی خود را نشان می‌دهند. بیشتر ما جهان را برحسب ویژگی‌های آشنای زندگی خودمان درک می‌کنیم. جامعه‌شناسی نیاز به داشتن دید بسیار وسیع‌تری درباره تبیین علل رفتارهایمان را اثبات می‌کند.

دسته بندی نظریات خانواده

بحث و بررسی در مورد خانواده از دیرباز مورد توجه و علاقه اندیشمندان در جوامع مختلف بوده

^۱ Monter

است. موضوعاتی چون ازدواج، طلاق، مشکلات درون خانواده، فرزند آوری، کهن‌سالی و اختلافات فAMILI در سطح خانواده کوچک یا نظام قبیله‌ای از مهم‌ترین موضوعات بوده است. با مراجعه به تاریخ اجتماعی جوامع، اطلاعات و داوری‌های متعددی در این مورد وجود دارد. مطالعه در مورد خانواده به دو دوره مربوط می‌شود: دوره کلاسیک و دوره جدید.

۱. دوره کلاسیک

در دوره کلاسیک دو نوع توجه نسبت به خانواده وجود داشته است: ملاحظه خانواده به لحاظ فلسفی و اخلاقی و نگاه مردم نگارانه.

گروهی از صاحب‌نظران حوزه خانواده با نگاه فلسفی و اخلاقی به خانواده به داوری پرداخته‌اند. از آن میان می‌توان به نظریات سقراط، افلاطون، ارسطو، فارابی، ابن‌سینا، اخوان‌الصفاء، خواجه نصیرالدین طوسی و بسیاری از دیگر متفکران دوره معاصر در ایران و جهان اشاره کرد. این گروه به جای بیان وضعیت اجتماعی، اقتصادی و سیاسی خانواده به بیان الزام‌های متعدد در بقای خانواده و نقش‌آفرینی آن در سامان یافتن خانواده اشاره کرده‌اند. از نظر این گروه (مدافعان یا مخالفان خانواده) دستیابی به اهداف اجتماعی از طریق خانواده بر اساس توجه به اصول و مبانی امکان‌پذیر است.

۲. دوره جدید

در دوره جدید افزون بر سیاحان، مردم نگاران، مردم‌شناسان، سیاستمداران، علمای اخلاق و فلاسفه، و جامعه‌شناسان نیز به بحث درباره خانواده پرداخته‌اند. حاصل کار آنان موجب شکل‌گیری حوزه جدیدی در جامعه‌شناسی با عنوان «جامعه‌شناسی خانواده» شده است. آنان خانواده را یکی از نهادهای اجتماعی مرتبط با دیگر نهادها در نظر گرفته و بر اساس نوع نظریه‌ای که داشتند به تحلیل آن پرداخته‌اند. جامعه‌شناسان پس از کارهای چارلز داروین به خانواده توجه کرده‌اند.

همچنین در کتاب‌های مورگان در مورد خانواده (۱۹۸۵) به نقل از اسپرای (۱۹۷۹) نظریه‌های جامعه‌شناختی خانواده در سه مقوله قرار داده شده است: (۱) برداشت‌های نظری اصلی از قبلی نظریه‌های مبادلی و سیستمی، (۲) برداشت‌های نظری فرعی از قبیل نظریه‌های تقابل، توسعه رفتارگرایی و پدیدارشناسی، و (۳) برداشت‌های حاشیه‌ای از قبلی نظریه‌های کارکردگرایی ساختی، تحلیل روانی اجتماعی، و یادگیری از برداشت‌ها، و نظریه‌های فهم خانواده به لحاظ جامعه‌شناختی.

از طرف دیگر با نگاه کلی عده‌ای مدعی‌اند که نظریه‌های جامعه‌شناسی را می‌توان به دو دیدگاه تقسیم کرد:

یکی دیدگاه جامعه‌شناسانی که بر مطلوبیت خانواده تأکید کرده، آن را به صورت گروهی خاص و ویژه در نظر می‌گیرند، هرچند که این جامعه‌شناسان روابط متقابل جامعه، خانواده را قبول دارند، اما با وجود این به نوعی خانواده را برتر از جامعه یا در برابر جامعه قرار می‌دهند (روزن باوم، ۱۳۶۷) و بدون توجه به مشکلات واقعی موجود در خانواده آن را به صورت آرمانی توصیف می‌کنند. اما گروه دوم نه تنها بر ارتباط جامعه و خانواده تأکید می‌کنند، بلکه معتقدند که بازتاب شرایط تعارضی جامعه در خانواده نیز مهم است، از دید این گروه خانواده به صورت «طبیعی» وجود ندارد، بلکه در هر زمان بازتابی از شرایط اجتماعی است و باید خانواده را با توجه به قشری که در آن قرار دارد بررسی کرد (آزاد ارمکی، ۱۳۸۶). هرچند که تقسیم‌بندی‌های فوق تا حدودی معنی‌دار است ولی به لحاظ شهرت، توانایی و تحلیل میزان استفاده، به تقدم و تأخر نظریه‌های جامعه‌شناسی در مطالعه خانواده و سابقه این علم تأکید خواهیم کرد. بدین لحاظ در ادامه چهارچوب مفهومی اخذشده از نظریات اصلی جامعه‌شناسی بیان می‌شود.

نظریه مبادله

نظریه مبادله با محوریت جورج هومنز یکی از نظریات جامعه‌شناختی است که از دهه ۱۹۵۰ به بعد مطرح شده و در حوزه‌های متعدد جامعه‌شناسی به کاررفته است. این نظریه بر آنچه در جریان مبادله داده و گرفته می‌شود، متمرکز است. اساس مبادله (بده و بستان) بر پاداش مجازات یا مجازات است. مبادله بر اساس نظام هنجاری که عمل متقابل و تکمیلی است، سامان می‌یابد.

بسیاری از افراد از نظریه مبادله در انتخاب همسر و روابط درونی خانواده استفاده کرده‌اند. مبادله موقعیت بهتر مردان و زیبایی زنان می‌تواند به ازدواج معنی دهد. اگر این وضعیت نابرابر (سطح بالاتر سواد مردان و زیبایی زنان) وجود نداشته باشد، هزینه‌ای که طرفین برای این مبادله (ازدواج) می‌پردازند همسان نخواهند بود و در این صورت طلاق معنا می‌یابد. به عبارت دیگر، اگر بین آنچه افراد در ازدواج می‌پردازند و به دست می‌آورند تعادل برقرار نباشد، زندگی مجردی انتخاب خواهد شد (مونتر، ۱۹۸۰)^۱

^۱ Monter

مفاهیم

خانواده:

وجود محبت و امنیت در خانواده، یکی از اساسی‌ترین شرایط برای تربیت و رشد کودک هست. کودکی که خصوصاً در سال‌های اولیه زندگی از محبت خانوادگی و پدر و مادر محروم گردد ممکن است در آینده سازگاری شخصی و اجتماعی او با خطر جدی روبرو شود و از اعتماد به نفس کافی و یا برخوردهای اجتماعی متناسب بهره‌مند نگردد.

ازدواج:

ازدواج پیوندی است بین زن و مرد که بر پایه روابط پایاپای جنسی شکل می‌گیرد تا بچه‌هایی که آن زن به دنیا می‌آورد فرزندان مشروع والدین شناخته شوند. ازدواج روابط اجتماعی و حقوق و وظایف تازه‌ای را میان همسران و خویشاوندان برقرار می‌سازد و حقوق و پایگاه فرزندان را در هنگام تولد نیز تعیین می‌کند.

تأخیر سن ازدواج:

عبارتنداز میزان عقب افتادن سن مطلوب ازدواج جوانان در جامعه برحسب متغیرهای کمی سال‌ها و یا متغیرهای کیفی میزان تأخیر سن ازدواج (کم، متوسط، زیاد) قابل بررسی و محاسبه است. ازدواج در ایران از دریچه آمار: جوانان ما نیازی به تشویق برای ازدواج ندارند، چرا که آن‌ها علاقه‌مند به ازدواج هستند، اما باید مشکلات را مرتفع کنیم و رفع موانع و مشکلات جوانان به ویژه برای باید از اولویت دارترین موضوعات دولت جدید باشد.

انتخاب همسر

در تبادل پیش از ازدواج، گزینش همسر آینده بر اساس اصلیت او، مشخصات و هویت اجتماعی او و باهدف افزایش سرمایه مادی یا نمادین زوج، انجام می‌گیرد. سپس نوبت به انجام اقدامات لازم برای دستیابی به شخص موردنظر (از طریق خانواده و یا به‌طور فردی) و مذاکرات لازم میان بعضی از افراد خانواده طرفین می‌رسد.

تناسب سنی در ازدواج

ازدواج پیوند بین دو انسان و دو خانواده است که اجزاء اصلی و اساسی آن، زن و مرد می‌باشند و هر قدر بین این اجزاء و عناصر هماهنگی، تناسب و سنخیت بیشتری باشد، آن پیوند استوارتر، مستحکم‌تر، پرثمرتر و لذت‌بخش‌تر خواهد بود. (اسکندری چراتی، ۱۳۸۷).

ازدواج سفید

باهم بودن زیر یک سقف است که در هیچ دینی به این صورت عنوان نشده است. از کشورهای غربی نشأت گرفته است. به نام‌های همباشی زیر یک سقف یا ازدواج سفید می‌نامند.

زندگی مشترک بعد از ازدواج

زندگی مشترک - مواردی که زوجی بدون آن که ازدواج کرده باشند باهم زندگی می‌کنند و رابطه جنسی دارند به گونه فزاینده‌ای در اکثر کشورهای غربی گسترش یافته است. در سوئد، آلمان شرقی، و برخی کشورهای دیگر، زندگی مشترک قبل از ازدواج برای زوجها به صورت هنجار درآمدی است. از آنجا که تنها در دوران اخیر است که نسبت زیادی از افراد به شیوه زندگی مشترک بدون ازدواج روی آورده‌اند، گفتن این که تا چه اندازه این شیوه زندگی اساساً نشانه به تعویق افکندن ازدواج، و تا چه حد وضعیتی دائمی است، هنوز دشوار است.

پیشینه تحقیق

نگاهی به ازدواج در کشورها: در سال ۱۹۹۴؛ حدود ۳/۷ میلیون زوج آمریکایی با یکدیگر زندگی می‌کنند.

۱۹۹۰؛ حداقل ۵۰ تا ۶۰٪ گردیده است. ۱۹۷۰؛ زندگی بدون ازدواج در آمریکا غیرقانونی بود. ۱۹۶۰ تا ۲۰۰۰ ده برابر شده است. به صورت عادی شده است. در جوامع امروزی غرب تنها زندگی می‌کنند افزایش داده است. یکی از این عوامل روندی در جهت دیرتر ازدواج کردن است افراد اکنون به طور متوسط حدود سه سال دیرتر از آنچه در سال ۱۹۶۰ معمول بود ازدواج می‌کنند عامل دیگر میزان زیاد طلاق است.

سن ازدواج در بین کشورهای مختلف معمولاً بین ۱۳ تا ۲۷ سال متغیر است. میانگین سن ازدواج زنان و مردان در ایران به ترتیب از ۱۹ تا ۲۵ سال در سال ۱۳۳۵ به ۴/۲۲ و ۶/۲۵ سال در سال ۱۳۷۵ تغییر نموده است. دکتر بهنام در کتاب جامعه‌شناسی خانواده می‌نویسد: «یکی از ویژگی‌های ازدواج در ایران از زاویه سن زوجین، پراکندگی آن است، آن‌چنان که بازایی هنجاری مشخص به دشواری امکان‌پذیر است. به عبارت دیگر ازدواج‌های زودرس در ۱۲ یا ۱۳ سالگی در کنار ازدواج‌هایی در سنین ۲۷ یا ۲۸ سالگی به چشم می‌خورد و تعیین میانگین تنهایی قادر به نشان دادن این پراکندگی نیست.» آمار نشان می‌دهد که بین سن ازدواج افراد باسواد و بی‌سواد به طور متوسط ۳ تا ۲ سال اختلاف وجود دارد.

یک بررسی در سوئد درباره افراد ازدواج نکرده که باهمدیگر زندگی می‌کردند و در سال ۱۹۷۱ دارای فرزند شده بودند نشان داد که اکثریت آن‌ها در سال ۱۹۷۵، زمانی که کودکان به سن چهارسالگی رسیده بودند هنوز باهم زندگی می‌کردند. در این سال، تنها ۴۳ درصد این زوجها ازدواج کرده بودند (Ageil ۱۹۸۰).

تحقیق چراتی، ۱۳۸۷ در بررسی تاخیر سن ازدواج در ایران، نشان داده گزینش همسر در بقای زندگی زناشویی نقش اساسی دارد. بنابراین همسان همسری در ادامه زندگی موثرتر است. اشراقی و دهقان، ۱۳۸۲ در باره کارکرد خانواده در تحقیق خود به عواملی مانند: کاهش ابعاد خانواده، افزایش سن ازدواج، دگرگونی گرایش‌ها در مقابل طلاق، تحول ماهیت اجتماعی کردن فرزندان، عدم گسترش نقش حمایتی و غیره پرداخت. اعزازی ۱۳۷۶، چنین مطرح میکند: بررسی‌ها نشان می‌دهد که پدر و مادر از همان لحظه تولد نسبت به کودک دختر یا پسر تفاوت‌های رفتاری نشان می‌دهند. در آغوش گرفتن، تشویق و تنبیه، آزادی‌های فردی که باعث تبیض هست. بنابراین عدم برابری باعث آسیب به فرزندان در ازدواج و غیره خواهد شد.

جدول ۱. دیدگاه‌های مختلف در خصوص ازدواج نگارنده، ۱۳۹۶

دیدگاه آیت‌الله شبیری زنجانی در خصوص ازدواج سفید:

ابعاد	ازدواج رسمی	ازدواج سفید (زیر یک سقف)
دیدگاه اسلامی فقهی	عقد، تعهد بین فرد	هیچ تعهدی نیست
دیدگاه فرهنگی و اجتماعی	فرهنگ‌های ازدواج به صورت قانونی عرفی و با مرسومات خاص صورت می‌گیرد	فرهنگ کشور ما پذیرا نیست، قانونی وجود ندارد
دیدگاه اقتصادی	معیشت زندگی بر اساس پایه اقتصادی شکل می‌گیرد	فقط در حد زندگی زیر یک سقف است
دیدگاه روانشناسی	تعهد به زندگی، روحی- روانی در آرامش است.	تعهد به صورت آنی است بدون هیچ مسئولیتی
دیدگاه حقوقی	حق ازدواج و حق طلاق محفوظ است	هیچ حقوقی ندارد
دیدگاه اجتماعی (طلاق)	حقوق طلاق قانونی است	طلاق وجود ندارد
دیدگاه حقوقی وضعیت فرزندان	حق وضعیت فرزندان قانونی است	اگر فرزندی شکل گیرد حق و حقوقی وجود ندارد

این ازدواج نیست یک همباشی است، حرف رضایت دختر و پسر محرومیت و زوجیت صورت نمی‌گیرد، خطبه عقد یا صیغه نباشد نمی‌توان جزء ازدواج حساب آورد، حتی بدون اجازه پدر عقدشان صحیح نیست، ازدواج سفید همان ازدواج معاطاتی است و شرعاً کافی نیست و باید اگر باکره است با اذن پدر عقد خوانده شود و مهریه معین می‌شود. متأسفانه موضوعی که شبیه «زنا» رایگان است، نام ازدواج به خود گرفته است. (www.alef.ir)

روش تحقیق

این تحقیق از نوع تحقیق کیفی است، در مطالعات کیفی برخلاف تحقیقات کمی، تحلیل به صورت عددی نیست بلکه به توصیف مورد مطالعه به صورت تحلیل صورت می‌گیرد. در این نوع تحلیل کیفی از مصاحبه در خصوص موضوع تحقیق و توصیف نظری توسط محقق صورت گرفته است.

جدول ۲. دیدگاه مختلف درباره ازدواج رسمی و زیر یک سقف

ردیف	ابعاد مختلف در خانواده و ازدواج	ازدواج رسمی	ازدواج سفید (زیر یک سقف)
۱	ارزش اخلاقی	ارزش اخلاقی در خانواده و جامعه وجود دارد.	ارزش اخلاقی در جامعه و خانواده وجود ندارد.
۲	فردیت	توجه فرد در بطن جامعه قرار دارد.	فردیت همیشه زیر سؤال است.
۳	آزادی	حق مسئولیت در برابر خدا، خود و جامعه دارند.	آزادی ندارد، هیچ مسئولیتی ندارد، خداوند حرام گذاشته است
۴	ماهیت انسان	ماهیت و هویت انسانی محفوظ است	ماهیت و هویتش محفوظ نیست
۵	خانواده	خانواده پشتیبان فرد است	خانواده پشتیبان فرد نیست
۶	عشق و وفاداری	صمیمی تر، منطقی تر، با احساس تر است	فقط احساسات آنی و زودگذر چون مشخص نیست که به ازدواج رسمی کشیده می شود یا نه؟
۷	انتخاب	با در نظر گرفتن خانواده انتخاب زوجین صورت می گیرد.	بدون در نظر گرفتن خانواده انتخاب دو فرد (به عنوان دوست) است.

نگارنده، ۱۳۹۶

جدول ۳. مقایسه دو ازدواج

ابعاد	ازدواج رسمی با جامعه	ازدواج سفید با جامعه
عرف	همخوانی دارد	همخوانی ندارد
شرع	همخوانی دارد	همخوانی ندارد
سنت	همخوانی دارد	همخوانی ندارد
سبک زندگی جامعه ایران	همخوانی دارد	همخوانی ندارد

نگارنده، ۱۳۹۶

مصاحبه

مصاحبه از افرادی که ازدواج سفید را برگزیدند:

این مصاحبه چه به صورت اسنادی که ثبت شده و به صورت مصاحبه مستقیم و با مشارکت محقق با افراد صورت گرفته است خلاصه آن‌ها به صورت ذیل مطرح گردید:

مصاحبه (۱) از روی اجباری تن به این ازدواج زدیم، براساس مشکلات مادی، از نظر ما اتفاق عجیب و غریبی نیست، از نظر دیگران ممکن است عجیب باشد، ما این ازدواج را می‌پذیریم، سردرگمی، دوگانگی، خانواده ما را طرد کردند، سبک ما این است، عاقبتش معلوم نیست، هر چه با ما باد، در زندگی ما از خرج اضافه و خریدها رسم و رسوم خبری نیست، در حقیقت هر کسی زندگی خودش را درمی‌آورد، آمار طلاق چقدر زیاد است. بنابراین اولاً بشناسیم بعد ازدواج کنیم، به شناخت برسیم، تعهد نیست، هر وقت خسته شدیم از یکدیگر جدا می‌شویم، از یک پدیده‌ی غربی است ولی خوب است.

مصاحبه (۲): چرا به ازدواج دائم رو نیاوردید خانواده می‌داند که به این سبک زندگی می‌کنید؟ م مذکر: هنوز به سربازی نرفته‌ام و شغلی که بتوانم روی درآمدش حساب بازکنم ندارم. پدر و مادرم می‌دانند که با دوستانم (دختر و پسر) باهم زندگی می‌کنیم و رفت‌وآمد داریم (م: فرزند طلاق است).

ب مذکر: درسم را تمام نکرده‌ام و به سربازی نرفته‌ام همچنین شغل مناسب ندارم که درآمد کافی داشته باشد. خانواده‌ام نمی‌دانند که به این سبک زندگی می‌کنم.

س مؤنث: فرد موردنظرم را پیدا نکرده‌ام خانواده‌ام نمی‌دانند.

آ مؤنث: دو سال پیش دوست پسری داشتم که می‌خواستیم باهم ازدواج کنیم اما او هم‌زمان که با من بود با دختر دیگری هم بود این باعث جدایی ما شد، خانواده‌ام نمی‌دانند.

مصاحبه (۳) چرا به ازدواج سفید دست زده‌اید و احساساتان چیست؟

س مؤنث: این سبک زندگی باعث می‌شود که از جنس مخالف شناخت لازم و کافی را پیدا کنی البته این دلیل نمی‌شود که حتماً با آن‌ها ازدواج کنی دوست داشتم در دوره تحصیلاتم این‌طور زندگی کنم و با دوستانم باشم. احساس خوبی دارم چون به ما خیلی خوش می‌گذرد.

م مذکر: پدر و مادرم مدت‌ها پیش از هم جدا شدند من خیلی احساس تنهایی می‌کردم. دوستانم (پسران و دختران) در دانشگاه و هم‌کلاسی‌هایم را می‌دیدم که باهم هستند و رفت و

آمد دارند. احساس می‌کردم که زندگی با دوستانم (دختر و پسر) باعث می‌شود که کمتر احساس تنهایی کنم.

ب مذكر: اقوامم که در شهرهای دیگر دانشجوی هستند باهمکلاسی‌هایشان دختر و پسر باهم زندگی می‌کنند و رفت‌وآمد دارند. من چند بار قبل از اینکه به این سبک در دوره تحصیل زندگی کنم پیش آن‌ها رفته بودم. علاقه‌مند شدم که در دانشگاه خودم دوستانی را پیدا کنم که به این سبک زندگی می‌کنند این‌گونه کمتر آدم احساس غربت می‌کند.

آ مؤنث: در خانواده‌ای بزرگ شدم که پدر و مادرم مذهبی بودند و هرگز از دوران بچگی نمی‌گذاشتند که با پسرها بازی کنم و همیشه من و خواهرم را از بازی با پسرها منع می‌کردند. همیشه باید با دخترها بازی می‌کردم این موضوع همیشه در ذهنم بود. خیلی دوست داشتم که از جنس مخالفم شناخت داشته باشم در دوران دبیرستان و دانشگاه با چند پسر رابطه تلفنی و حضوری در حد گپ و گفتگو داشتم تا این‌که دوست‌پسرم از من خواست که در نزدیکی جایی که او با دوستانش خانه دانشجویی گرفته‌اند من هم با دوستانم در همان نزدیکی خانه دانشجویی بگیریم تا بتوانیم راحت رفت‌وآمد داشته باشیم.

نتیجه و پیشنهادها

بنابراین در جامعه ما، نمی‌تواند ازدواجی بانام همبازی یا ازدواج سفید به‌صورت عرفی پذیرای آن باشیم. هر کشور با توجه به هنجارها و ارزش‌های اجتماعی می‌تواند قوانین اجتماعی، قوانین حقوقی و مدنی خاص خود را داشته باشد. امروز مجموعه فرهنگ و الگوهای که جوانان از غرب الگوپردازی می‌کنند، حاکی از این مسئله است که آن فرهنگ ارزش را در کشورهای غربی به کشور خود ارزش داشته‌اند. با توجه به قوانین عقد که در اسلام و تحکم خانواده و پایداری آن در اسلام وجود دارد. در هیچ دینی آن‌قدر تأکید به این امر مهم نشده است. لذا ازدواج سنت پیامبران آن است. ازدواج بر مبنای همسان همسری به معنای وصلت یک زن و مرد است با بیشترین وجه تشابه.

با توجه به فهم عملکردهای خانواده با مقایسه‌ی آن با گروه‌های دیگر اجتماعی، یکی از نقش اساس اجتماعی گروه خانواده است. بنابراین ازدواج که پیوندی بین دو نفر در فرهنگ‌های مختلف صورت می‌گیرد، برمی‌گردد به خانواده و سبک زندگی افراد در خانواده، لذا خانواده بخش مهمی از سیستم اجتماعی را در برمی‌گیرد. بنابراین در یک جامعه، امنیت خانواده یکی از

مهم‌ترین فاکتورهای اساسی در برنامه‌های پیشرفت، فرهنگی- اجتماعی، اخلاقی، ارزشی، دینی و غیره هست. با توجه به دیدگاه نظری و پیشینه تحقیق در خصوص ازدواج و خانواده، جامعه‌ای که با محدود نمودن کارکردهای خانواده به خصوصی شدن روابط خانوادگی تأکید دارد، و یا از ساختارابعاد شخصیت فرد درون خانواده، سیستم اجتماعی تقسیم کار و روابط خانوادگی و روابط درون پایگاه اعضا. و عشق و ازدواج در بعدها فلسفی و اخلاقی و نظریه‌پردازی با تئوری‌های جامعه‌شناختی خانواده و پدیده‌های اجتماعی و غیره باید به‌پیش فرض‌های ازدواج با بعد عقلانی پرداخت. همچنین در مصاحبه نشان داده است بیشتر به علت تنهایی، دور از خانواده، بدون منطق عقلانی، همسالان و هم کلاسیها، آسیب‌های که از طرف خانواده دیده اند دست به چنین ازدواجی زده اند. با توجه به اینکه در جامعه اسلامی زندگی می‌کنیم نباید تحت تأثیر فرهنگ‌های بیگانه قرار بگیریم. لذا تبلیغات منفی از طریق ارتباطات نباید در کشور ما رخنه‌ای ایجاد نماید تا جوانان سیر زندگی خود را به آن سمت سوق دهند. لذا باید از همه امکانات از جمله رسانه‌ها، کلاسهای دانشگاه‌ها و مدارس برای شیوه‌ای نوین و کارآمد یاری بجوییم تا جوانان را به سوی زندگی طبیعی سوق دهیم. خانواده از اساس مهم در جامعه تلقی گردید که باید در خصوص افراد گام اساسی بردارند. همچنین با توجه به کشور اسلامی جوانان باید به درک شخصیت اجتماعی، ارزشی، دینی، فرهنگی، ارزش‌های بیگانه که در ماهواره و تبلیغات ارتباطی در کشور ما نشر پیدا می‌کند خود را آگاه نماید.

منابع

فارسی

- آزادارمکی تقی، (۱۳۸۶)، جامعه‌شناسی خانواده ایرانی، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها.
- اسکندری چراتی، آذر، (۱۳۸۷)، بررسی عوامل مؤثر بر تأخیر سن ازدواج در ایران با تأکید بر استان گلستان، فصلنامه تخصصی جامعه‌شناسی، سال چهارم، شماره سوم.
- اشراقی و دهقان، (۱۳۸۲) خانواده، فصلنامه علمی پژوهشی علوم اجتماعی، شماره ۱۳، بهار، تابستان.
- اعزازی، شهلا، (۱۳۷۶)، جامعه‌شناسی خانواده، روشنگران، ص ۱۹۵
- برنالدز، جان، (۱۳۸۴)، درآمدی بر مطالعات خانواده، ترجمه: حسین قاضیان، تهران: نشر نی.
- روزن باوم، هایدی، (۱۳۶۷)، خانواده به‌منزله ساختاری در مقابل جامعه، ترجمه محمدصادق مهدوی، مرکز نشر دانشگاهی.
- ریتزر، جورج (۱۳۸۱)، نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه: محسن ثلاثی. تهران: انتشارات علمی.
- سیف، سوسن، (۱۳۶۸)، تئوری رشد خانواده، تهران: انتشارات دانشگاه الزهراء.

انگلیسی

- Goode. J. William (۱۹۸۹) "The Family" New Delhi . Second edition arsons,
- Leeder,J. Elaine.(۲۰۰۴) " The Family in Global Perspective", Printed in the United States
- Monter, E. William (۱۹۷۷), The pedestal and the stake: Courtly love and witchcraft', in Renate Bridenthal and Claudia koouz, Becoming visible: Women in European history (Boston, Mass: Houghhton Mifflin)

- Murstin, Bernad, "mate selection in the (۱۹۷۰)", journal of Marriage and the Family, ۴۲ (November), ۱۹۸۰, PP.۷۷۷-۷۹۲. of America
- Zelditch. Jr. Morals. (۱۹۹۸). "Role Differentiation in the Nuclear family: A Comparative Study", Rutledge.